

Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΜΟΥΧΑΡΡΕΜ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Ἐκ τῆς «Ἐπιστημονικῆς Ἐπιθεωρήσεως» τῶν Παρισίων μεταφέρομεν ἐν μεταφράσει τὴν ἐπομένην διατριβὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπρεποῦς ὁμογενοῦς ἱατροῦ κ. Ζαμπακοῦ.

Ἐκ τοῦ γάμου τῆς Φατμᾶς, θυγατρὸς τοῦ Μωάμεθ καὶ τοῦ Ἀλῆ, υἱοῦ τοῦ Ἀμπου-Ταλέμπ καὶ πρώτου ἐξαδέλφου τοῦ προφήτου, οὗ ἐγένετο καὶ πρῶτος μαθητῆς, ἐγεννήθησαν δύο παῖδες ὁ Χασάν καὶ ὁ Χουσεΐν. Μικρὸν μετὰ τὴν γέννησιν αὐτῶν, ὁ Ἀλῆς, ἀναδειχθεὶς νικητῆς ἐν τισι μάχαις καὶ τυχὼν ἡδῆ τοῦ ἐπωνύμου Ἐσσεδ-Οὐλλάχ, Λέων τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν γενναϊότητα αὐτοῦ, ἔπεσε δολοφονηθεὶς ἐν τῷ τεμένει τῆς Κούφας.

Ὁ Χασάν, ὁ προσβύτερος αὐτοῦ υἱός, πρῶτος καὶ εἰρηνικός ἡγεμῶν, ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς ἐν Μεδίῃ, τῷ 49 ἔτει τῆς Ἐγείρας. Ὁ δεύτερος υἱός Χουσεΐν, ὁ κληρονόμος τῆς πατρικῆς ἀνδρίας, ἐπιχειρήσας ἀγῶνα κατὰ τοῦ καλίου Γεζιδ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατεχομένης θέσεως κατεσφάγη ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἀντιπάλου του ἐν τῇ ἐρήμῳ Κερβέλα, μεταξὺ Μέκκας καὶ Κούφας, τῷ 61 ἔτει τῆς Ἐγείρας, ἡμέρᾳ δεκάτῃ τοῦ ἀρχικιοῦ μηνὸς Μουχαρρέμ.

Οἱ ἔγγονοι τοῦ Ἀλῆ κατέφυγον τότε εἰς Περσίαν, ἐνθα ἡ μνήμη τοῦ πατρὸς καὶ τῶν δύο υἱῶν τιμᾶται εἰσέτι τὰ μάλιστα. Ἐκαστον ἔτος, τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου τοῦ Χουσεΐν, τελεῖται μεγάλη θρησκευτικὴ παράστασις, οἰονεὶ θεατρικὴ, ἀναπαριστάσα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν θεατῶν τὰς περιστάσεις τῆς δολοφονίας τῶν υἱῶν τοῦ Ἀλῆ, παράστασις ἀναμνησκούσα τὰς καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἔτι ἡμῶν τελουμένας ἐν Ἰσπανίᾳ λιτανείας, ὅπου ἀχθοφόροι, καταλλήλως ἐνδεδυμένοι, παριστάνουσιν ἐπὶ ἡμερομισθίῳ, τὸν Χριστόν, τοὺς ἀγίους καὶ τὰς ἀγίας, καὶ ἐπισπῶνται τὴν λατρείαν τῶν πιστῶν γονυπετούντων κατὰ τὴν διάβασιν των. Ἦδη μῆνα ὅλον πρὸ τῆς δεκάτης τοῦ Μουχαρρέμ οἱ Πέρσαι παρασκευάζονται διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς εἰς τὸν πανηγυρισμὸν τῆς ἐπισήμου ταύτης τελετῆς.

Εἰ καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἀλῆ γεραίρεται καὶ ὑπὸ τῶν Σουνιτῶν, ἐν τούτοις ἀντιζηλία ὑφίσταται καὶ συγχρούσεις συμβαίνουσι μεταξὺ τῶν δύο τούτων αἰρέσεων· οἱ τελευταῖοι οὗτοι διατείνονται ὅτι ἡ τελετὴ δὲν ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ Κορανίου, καὶ ὅτι πρὶν θρηνησῶσι τὸν μαθητὴν του πρέπει νὰ θρηνησῶσι τὸν προφήτην.

Δι' ὃ ἐν Ἰνδίας, ὅπου οἱ Σουνῖται εἶνε πολυαριθμότεροι, οἱ Σιῆται δὲν δύνανται νὰ ἑορτάσωσι τὴν τελετὴν τοῦ Μουχαρρέμ. ἄνευ τῆς ἐνόπλου προστασίας, ἣν παρέχει εἰς αὐτοὺς ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει καὶ ἐν

Κωνσταντινουπόλει, ἐνθα πολλὰ τάγματα στρατοῦ παρακολουθοῦσι τοὺς ἑορτάζοντας.

Τινὲς τῶν Σουνιτῶν ἐν τούτοις μετέχουσι τῆς προηγουμένης τῆς ἑορτῆς νηστείας, οὐδὲ πίνοντες ἔτι, ἀρκοῦμενοι μόνον, πρὸς κατάσβεσιν τῆς δίψης των, νὰ λείχωσι διὰ τῆς γλώσσης τεμάχια μῆλων, εἰς ἀνάμνησιν τῆς τύχης τοῦ Χουσεΐν, ὅστις τοῦτο ἠναγκάσθη νὰ πράξῃ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπορίᾳ, ὅτε εἶχεν ἀποκλεισθῆ ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Γεζιδ ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Κερβέλας.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν μέσῳ συνοικίας ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Μουσουλμάνων οἰκουμένης, εὕρισκεται ἀποικία Περσῶν ἐγκατεστημένη ἐν τῷ Ξενῶν· τῆς Βασιλομήτορος (Βαληθῆ-χάν). Εἶνε δὲ τοῦτο εὐρεῖα αὐτὴ περιβαλλομένη ὑπὸ ἐργαστηρίων καὶ δωματίων, εἶδος ἀγορᾶς εἰς ἣν εἰσέρχεται τις διὰ σιδηρᾶς πύλης, ὑποστάσης καὶ προσβολῆν σφαιρῶν πρὸ τινων ἐτῶν, ὅτε ἐπαναστάσης τῆς περσικῆς ἀποικίας κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐδέησε, πρὸς καθυπόταξιν αὐτῆς, τουρκικὰ στρατεύματα τακτικὴν νὰ ἐπιχειρήσωσι πολιορκίαν τοῦ Χανίου καὶ νὰ κανονοβολήσωσιν αὐτό.

Αὐτῇ τελεῖται ἡ θρησκευτικὴ τελετὴ τοῦ Μουχαρρέμ περὶ μέσας νύκτας, ἀντὶ πάσης φωταφίας χρησιμευόντων φανῶν ἀνηρημένων μεταξὺ τῶν δένδρων καὶ πυρσῶν καπνίζόντων ὧν αἱ φλόγες ἀναπάλονται πρὸς τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου. Διὰ τὸ ἐπίσημον τῆς ἑορτῆς οἱ πρόδομοι τῶν καταστημάτων στρώννυνται δι' ὑφασμάτων καὶ ταπήτων, διακοσμοῦνται δι' ὑαλίνων πολυφώτων πολυχρῶμων, διὰ κατόπτρων, ἑδαφίων τοῦ Κορανίου ἐν περιχρύσις πλαισίσι, διὰ σκιμπόδων καὶ ἀνακλίντρων. Τὸ περσικὸν ἔμβλημα, ἡλιος ἡμικρυπτόμενος ὑπὸ τοῦ σώματος λέοντος ἀνθρωπίνην ἔχοντος κεφαλὴν καὶ κρατοῦντος σπάθην διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, φαίνεται πανταχοῦ, ἐπὶ τῶν σημαίων ἢ ἐν πλαισίσι. Κηρία παρατεταγμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὡς λαμπτήρες τοῦ προσκηνίου ἐν θεάτρῳ, χαράσσοσι φωτεινὴν ἐν τῷ σκότει γραμμὴν.

Πλήθος πολὺ καὶ ποικίλον συρρέει πανταχοῦ ἐν τῆς μεγάλης πόλεως ὅπως παραστῆ εἰς τὴν τελετὴν· εὐλαθεῖς Πέρσαι, κηρία ἀνημμένα κρατοῦντες, Τούρκοι καὶ Εὐρωπαῖοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὑπὸ περιεργίας ἑλαυνόμενοι. Ἐκατοστύες σκαμνίων περικυκλούντες τὴν κυκλοτερετὴν δεινροστοχίαν κατέχοντα ὑπὸ θεατῶν παντοίως ἐνδεδυμένων· φέσις, σαρίκις, περσικὰ καλπάκις, σκιάδια, πῖλοι, πολυχρῶμοι στολαὶ ἀνχιμινύουσι τὰ ζωηρὰ χρώματά των πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν. Οἱ πάντες συνεφάπτονται, συνωστίζονται. Ἐν τῇ παρόδῳ τὸ πλῆθος κυμαίνεται καὶ συνταράσσεται πρὸς πᾶσιν διεύθυνσιν. Διπλοῦς στοῖχος στρατιωτῶν, τὸ ὄπλον παρὰ πόδα ἔχόντων, ἐξασφαλίζει τὴν κυκλοφορίαν καὶ εἶνε ἕτοιμος πρὸς πᾶν ἐνδεχόμενον.

Οἱ πλείστοι τῶν ἐγκρίτων Περσῶν κρατοῦσιν ἐν τῇ χειρὶ λευκὰ ρινόμακτρα ὅπως ἀπομάζονται τὰ δάκρυα, ἅτινα μέλλουσι νὰ χύσῃσι, διότι ἡ ἀπόγνωσις εἶνε ἤδη ἐπὶ πάντων τῶν προσώπων ἐζωγραφημένη. Ἀνάγκη νὰ τύχῃσιν ἐξίλασμου διὰ τὰς βασάνους καὶ τὴν δολοφονίαν τοῦ Χασάν καὶ τοῦ Χουσεΐν!

Ἄλλ' αἴφνης, ὁμοίᾳ πρὸς ἠλεκτρικὸν κλονισμόν, φρικίας διατρέχει τὸ πλῆθος· ἡ πομπὴ ἔρχεται. Προηγεῖται ἵππος, κεκαλυμμένος διὰ μακροῦ μέλανος πέπλου, ἀργυροχάλινος, ἐπὶ τῶν νώτων φέρων δύο ἀκινάκκας, τὴν ἀκωκὴν ἐπὶ τῆς ἀκωκῆς ἔχοντας καὶ τὴν αἰχμὴν ἐπὶ μήλου· δεύτερος ἵππος ἔπεται, κεκαλυμμένος διὰ λευκῆς ὀθόνης αἱματοστίκτου. Εἶτα ἔρχονται οἱ ἱεροκήρυκες καὶ οἱ μοιρολόγοι, οἵτινες βαδίζουσι διηγούμενοι διὰ φωνῆς συγκεκινημένης τὴν ἱστορίαν τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀλῆ ὅπως ἐνθουσιάζουσι τοὺς μετανοοῦντας καὶ παρασκευάσασιν αὐτοὺς πρὸς θυσίαν. Ἄλλως τε ὁ ἰλασμὸς οὗτος ἀνοίγει τὸν παράδεισον εἰς τοὺς μετέχοντας αὐτοῦ, πρὸς δόξαν τοῦ Χουσεΐν, οὗ ὁ θάνατος ἐσπάραιε τὴν καρδίαν τῆς ἀγρῆς αὐτοῦ μητρὸς Φατμᾶς παρισταμένης ἀνωθεν εἰς τὸ θλιβερόν τέλος τὸ ἐπιφυλαττόμενον εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς. Περὶ τὰ εἰκοσι παῖδια μελανειμοῦντα ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ὑψοῦντα δὲ καὶ ταπεινοῦντα κύλικας εἰς τὰς κραυγὰς: Χουσεΐν, Χασάν! Ἀλῆ! χιλιάκις ὑπὸ τοῦ πλῆθους ἐπαναλαμβάνομενας, ἔποντι κατόπιν παρακολουθούμενα ὑπὸ πέντε σημαίων πρασίνων ἢ λευκῶν, φερουσῶν θρησκευτικὰς ἐπιγραφὰς· εἰς τὴν κορυφὴν δὲ τῶν στελεῶν ὑψοῦται χεὶρ ἐκ λευκοῦ μετάλλου, σύμβολον τῆς δικαιοσύνης.

Ἐν τούτοις, μουσικῇ ἀποτελουμένη ἐκ τυμπάνων καὶ τινων ρέη (εἶδους καλαμίνων αὐλῶν) παραφώνων, προσενοῦσι φρικώδη θόρυβον. Τὸ πλῆθος συνταράσσεται, ὀδύρεται καὶ ἔρχεται ἀγωνιώδεις ποιοῦν συστροφάς· ἡ λέξις «Ἀλῆ» ἐν πενήμιφ ῥυθμῷ ἐξέρχεται μυρίων στηθῶν ἐνῶ παρελαύνουσιν ἄνδρες γυμνοὶ μέχρις ὀσφύος, κρατοῦντες ἐν ἐκάστη χειρὶ τμήμα χονδρᾶς σιδηρᾶς ἀλύσου, δι' ἧς πλήττουσι τὰ νῶτα πάσῃ δυνάμει, πρὸς τὸν ῥυθμὸν τῶν τυμπάνων. Μετ' ὀλίγον τὸ δέρμα αὐτῶν θὰ καταστῆ μέλαν ἐξ ἐκχυμώσεως.

Ἄλλ' ἰδοὺ ἔρχεται ὁμιλος ἀνδρῶν γυμνῶν καὶ ἐξυρισμένην ἐχόντων τὴν κεφαλὴν, ἐκτὸς λαυρίδος τινὸς ἐν σχήματι ἡμισελήνου, προχωροῦσης ἀπὸ τοῦ ἐνὸς κροτάφου εἰς τὸν ἕτερον, καὶ περιβαλλούσης τὸ βρεγματικὸν ὄστον. Εἰσὶν ἐνδεδυμένοι πάλλευκον στολὴν φέροντες μακρὰς ποδιάς προσδεμένους εἰς τὸν λαιμόν. Ἐν τῇ χειρὶ κρατοῦσι γυμνὰ γιαταγάνια, ἅτινα ὑψοῦσι μέχρι τῆς κεφαλῆς, τὴν ἀκωκὴν πρὸς τὸ μέτωπον στρέφοντες. Ἡ ἀγρία τῶν φυσιογνωμικῶν, ἡ ἀγρία τῶν στάσις, αἱ

χειρονομίαι τῶν, ὁ τρόπος δι' οὗ κραδαίνουσι τὸ ὄπλον αὐτῶν ἀπειλοῦντες τὴν κεφαλὴν τῶν, τὸ τεταραγμένον βάδισμα, αἱ ὑπὸ στεναγμῶν συνοδουόμεναι ὀξεῖαι κραυγαί, ἐμπνέουσιν ἀληθῶς τρόμον καὶ φοίικην εἰς τὸ πλῆθος.

Θορυβώδεις λυγμοὶ ῥήγγυνται μετ' ὀλίγον, πνίγνυται τὴν φωνὴν τῶν ἱεροκηρῶν, οἵτινες στοιχηρῶς διεκτραγωδοῦσι τὰ δυστυχήματα τῆς ἱεράς οἰκογενείας: «Ἀπόψε πρέπει νὰ ὑποφέρωμεν, ἀδελφοί μου, διότι ὡσὰν σήμερον ὁ λατρευτὸς μας κύριος ἐβασανίσθη, ἐδολοφονήθη, κτλ.» καὶ ἐξακολουθοῦσι τὴν ἀφήγησίν των διὰ τρεμούσης καὶ θρηνώδους φωνῆς, ἐπιτεινούσης τοὺς λυγμούς.

Μετὰ στιγμιαίαν σιγὴν καὶ βραχεῖαν ἀνάπαυλαν, ἡ παρέλασις ἄρχεται αὖθις ἐν βήματι τάλαντευομένη, τῶν εὐλαβῶν ἀσκεπῶν τὴν κεφαλὴν καὶ λευχειμονούντων σειόντων τὰς σπάθας αὐτῶν ὡσεὶ ἤθελον νὰ διασχίσωσι τοὺς ἐχθρούς.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ παρουσιάζεται ἕτερος ὁμιλος, οὗ προηγούνται πυρσοὶ καπνίζοντες, σημαῖαι καὶ τρεῖς ἵπποι. Ὁ μὲν εἰς φέρει ἐπὶ τῆς ῥάχεως ζεῦγος λευκῶν περιστέρων ἐστιγμένω ἀίματι, αἵτινες παριστᾶσι τὰς ψυχὰς τοῦ Χασάν καὶ τοῦ Χουσεΐν, οἱ δὲ δύο ἄλλοι φέρουσιν ἕκαστος ἐν παιδίον ὅπερ ἀλληλοδιαδόχως ῥίπτει δραγμίδας ἀχύρου ὑπὲρ τὸν ὠμόν του, πλήττει τὸ στηθὸς του καὶ κρύπτει τὸ πρόσωπον ἐν ταῖς χερσὶ. Καὶ οἱ δύο οὗτοι παῖδες παριστᾶσιν ἐπίσης εἰκόνα τῶν δύο θυμάτων.

Ἐπὶ τῇ θεᾷ αὐτῶν τὸ πλῆθος καταλαμβάνεται ὑπὸ ἱεράς μανίας καὶ φωναὶ ἀπειλητικαὶ κραυγάζουσι τὸ ὄνομα: Γεζιδ! Τούτοις δ' ἔπονται ἄνδρες μέχρις ὀσφύος γυμνοὶ τυπτόμενοι διὰ σιδηρῶν ἀλύσεων, εἶτα δ' ἔρχονται παῖδια μελανειμοῦντα, ἔχοντα θρηνώδως τὰ πάθη τῶν μαρτύρων· καὶ ἄλιν ῥήγγυνται αἱ κραυγαὶ «Ἀλῆ! Χουσεΐν! Χασάν!» ἐπαναλαμβάνομεναι πανταχόθεν ἱεροκήρυξίς τις, λευκὴν κίδαριν φορῶν καὶ μακρὰν λευκὴν ἔχων κόμην κυματίζουσαν ἐπὶ τῶν ὤμων του, ἀναβαίνει ἐπὶ σκαμνίου, σταματᾷ τὴν λιτανεῖαν διὰ νεύματος τῆς χειρὸς καὶ περιγράφει πομπωδῶς, ὡς θεόπνευστος, τοὺς ὀφθαλμούς ὑψομένους ἔχων πρὸς τὸν οὐρανόν, διὰ φωνῆς διακοπτομένης, τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ Χουσεΐν. Οἱ παριστάμενοι ἀποκρίνονται διὰ πενήμιων στεναγμῶν.

Ἐν Τεχεράνῃ ἡ στιγμὴ αὕτη ἐκλέγεται ὅπως πυρποληθῆ τὸ ἀνδρείκελον τοῦ Γεζιδ, οὗ καὶ μόνον τὸ ὄνομα ἀποτελεῖ βαρεῖαν ὕβριν.

Μετὰ τὰ παῖδια βαίνουσι πεντακόσιοι ἢ ἑξακόσιοι ἄνδρες, γυμνοὶ τὸν κορμὸν, ἐρρυθμῶς πηλτόμενοι τὸ στηθὸς, δι' ὅλης τῆς ῥώμης τῶν στιβαρῶν βραχιόνων των, ἅμα τῇ κραυγῇ «Ἀλῆ!» ἧς ἡ δευτέρα συλλαβὴ ἐντείνεται διὰ τῆς κρούσεως ἑκατοντάδων στηθῶν, βαρέως ἀντηχοῦντων. Εἶτα ἔρχονται ἄλλοι ἀνεσπασμένας κρα-

τοῦντες σπάθας, ἄστινας κραδαίνουσιν ἄλλοφρο-
νούντες καὶ βρυχώμενοι· καὶ τέλος Πέρσαι ἦττον
φανατικοί, κρατοῦντες ἀνημμένα κηρία.

Ἡ λιτανεία ἴσταται· ἄλλος σεβάσμιος ῥήτωρ
ἀγορεύει εἰς τὸ πλῆθος ἐκσφενδονῶν τὸ ἀνάθε-
μα κατὰ τοῦ Γεζίδ, τὸ δὲ πλῆθος ἀποκρίνεται
διὰ παρατεταμένου Ἀμῆν.

Εὐκόλως ἔνοοεῖ τις νῦν ὅτι μετὰ δύο ὥρας τοι-
αύτης νευρικῆς ἐξάψεως οἱ λιτανεύοντες, οἵτινες
παρετάχθησαν εἰς δύο στοίχους χωριζομένους ὑπὸ
τοῦ πλήθους τοῦ πλημμυροῦντος τὴν εὐρείαν δεν-
δροστοιχίαν τοῦ μικροῦ δάσους, σχηματίζουσι
διπλὴν συνεχῆ ἄλυσιν μανιακῶν.

Ἐκαστος αὐτῶν δράττεται διὰ τῆς μιᾶς χει-
ρὸς τῆς ζώνης τοῦ ἡγουμένου αὐτοῦ, ἐνῶ διὰ τῆς
ἐτέρας ὀπλισμένης δι' ἀκινάκου καταφέρει κατὰ
τῆς γυμνῆς καὶ ἐν χρῶ κεκαρμένης κεφαλῆς του
σφοδρᾶς καὶ ἀλλεπαλλήλους πληγὰς. Τὸ αἷμα
ῥέει ἀφθόνως καὶ ἐρυθραίνει τὰς λευκὰς στολάς.
Οἱ φανατικοί, βλοσυρὰ ἔχοντες τὰ ὄμματα, ἀ-
φρίζον τὸ στόμα, τὴν κεφαλὴν ὑπὸ βαθειῶν ἐν-
τομῶν ἠύλακωμένην, τὸ πρόσωπον αἱματοσταγές,
ὄζειαι κραυγὰς ἄ' Ἀλῆ! » ἐκπέμποντες, προχω-
ροῦσι συρόμενοι οἱ μὲν πρὸς τοὺς δὲ ἐν καταχθι-
νίῳ ταλαντεύσει.

Αἱ ἄγριαι κραυγαὶ ἄς ῥήγνυσιν ἢ ὀρῆ αὕτη
τῶν μανιακῶν, καὶ ἄς ἐπαυξάνουσιν οἱ ὀλοφυρμοὶ
τῶν παρισταμένων· οἱ ὑπόκωφοι ἦχοι τῶν τυμ-
πάνων καὶ τῶν στηθῶν, ἐν ῥυθμῷ κρουομένων· τὰ
ὀνόματα ἄ' Ἀλῆ! Χαράν! Χουσεῖν! » διὰ παρα-
φῶνων ὠρυγῶν ἀνακραζόμενα· οἱ λυγμοὶ τῶν πα-
ρισταμένων, οἵτινες νομίζουσιν ἐν τέλει, ἑαυτοὺς
ὑποχρέους νὰ μετᾶσχῃ τῆς ἀπείρου ἐκείνης θλι-
ψεως· ἡ παλλομένη καὶ κινιζούσα τῶν πυρῶν
λάμψις· πάντα ταῦτα ἀποτελοῦσι τὸ φοικωδέ-
στερον καὶ εἰδεχθέστερον τῶν θεαμάτων, ἐξ ὧν
δύναται ν' ἀναπλάσῃ ἡ φαντασία.

Οἱ μανιώδεις οὗτοι περιφέρονται δις περὶ τὴν
δενδροστοιχίαν ἐντέμνοντες τὴν κεφαλὴν των· ἡ
σφοδρότης τῶν πληγῶν αὐξάνει σὺν τῇ ἐκστάσει
καὶ τῇ ῥοῇ τοῦ αἵματος. Συστρέφονται, ἀγωνιῶ-
σι, καὶ θὰ διερρηγγυνοῦν τὸ κρανίον αὐτῶν ἂν φί-
λοι μακρὰς βάρβδους κρατοῦντες καὶ ὀπίσω αὐτῶν
ἰστάμενοι μὴ προσεῖχον εἰς ἕκαστον κίνημά των,
ἀποκρούοντες τὰς ἐπικινδύνους πληγὰς ὡς διδά-
σκαλοι ξιφασκίας. Ἄλλοι ἡγούμενοι αὐτῶν ἀπο-
μάσσουσι τὰ τραύματα διὰ βάμβακος καὶ εἰσὶν
ἔτοιμοι νὰ στηρίξωσιν αὐτοὺς ὅταν πέσωσι λι-
πόθυμοι καταβληθέντες τέλος ὑπὸ τῆς ῥοῆς τοῦ
αἵματος καὶ τῆς νευρικῆς κοπώσεως.

Ἡ τελετὴ παύει ὅταν πάντες οἱ παράφρονες
οὗτοι καθημαγμένοι καὶ ἐξηνητημένοι ἐκ τῶν
κραυγῶν καὶ τῶν συστροφῶν οὔτε νὰ κινήθωσι
δύνανται πλέον οὔτε νὰ κραυγᾶσωσιν. Ὁ πρόεδρος
τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου δράματος, ὅστις κἄθη-

ται ἐφορῶν ἐπὶ πολυτελοῦς θεωρείου, δίδει τὸ
σύνθημα.

Ἐν τῇ τελετῇ αὕτη ἦν περιεγράψαμεν, εἰς
μόνος Πέρσης νεανίας, διετήρησε τὸν χιτῶνα
αὐτοῦ καὶ τὴν ποδιὰν ἄστικτον αἵματος· εἶχε μὲν
ἐπισεισεῖ τὸ γιαταγάνι του, ἀλλὰ προσεποιήθη
μόνον ὅτι ἐπλήττετο· ἡ διαγωγὴ αὐτοῦ ἐκρίθη
λίαν αὐστηρῶς ὑπὸ τινος τῶν παρισταμένων ὅστις
παρετήρησε τὸ γεγονός καὶ ἤλεγξεν ὡς ἔνοχον τὸν
δράστην αὐτοῦ. Οὕτω λοιπὸν ἐπὶ διςχιλίαν θρη-
σκομανῶν, εἰς μόνος ἐξεδήλωσεν ἀμφίβολον πίστιν.

Μετὰ τὴν θυσίαν, τὰ θύματα ἄγονται εἰς τὸν
λουτρῶνα ὅπως λουθῶσι καὶ θεραπευθῶσιν· ἀγνω-
στον πόσοι ἔθανον ἐξ αἱμορραγίας, ἐκ διασεισεως
τοῦ ἐγκεφάλου, ἐκ μηνιγγίτιδος, ἢ πόσοι ἀπέμει-
ναν παράφρονες. Ἐν ταιαύτῃ περιπτώσει οἱ ἠμώ-
θησκοι τοῦ θύματος ἀναλαμβάνουσι συνήθως τὴν
δαπάνην τῆς συντηρήσεως καὶ θεραπείας τῶν ἀ-
σθενῶν καὶ ἀναπήρων. Ἐν τούτοις οἱ εὐλαθεῖς
ἔχουσι τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Ἄλῆς προστατεύει
τοὺς ἀφωσιωμένους εἰς τὴν λατρείαν του καὶ ὅτι
οὐδέποτε δυσάρεστόν τι προῆλθεν ἐκ τῶν ἐξιλα-
στικῶν τούτων θυσιῶν.

Οἱ ἐκστατικοὶ οὗτοι τῆς Ἀνατολῆς ἔχουσι συ-
ναδέλφους αὐτῶν ἐν τῇ Δύσει τοὺς σπασμωδικούς
τοῦ Ἁγίου Μεθάρδου, καὶ τοὺς θρησκολήπτους
ἐκείνους οἵτινες τὸν μεσαίωνα περιέτρεχον τὴν
Εὐρώπην παριστάνοντες τὰ Ἁγία Μυστήρια ἐν
ταῖς δημοσίαις πλατείαις.

Ἄλλ' ἐν Ἰσπανίᾳ ἰδίως δυνάμεθα ν' ἀνεύρω-
μεν μεθ' ὅλην τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρι-
στιανικοῦ πολιτισμοῦ, σκηναὶς ἐχούσας μεγίστην
ἀναλογίαν, πρὸς τὰς τελετὰς ταύτας τῆς μου-
σουλμανικῆς θρησκείας. Ἐκ τῶν εἴκοσι δύο θρη-
σκευτικῶν συλλόγων, τῶν πρὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου
αἰῶνος ἰδρυθέντων καὶ ἐπιζώντων ἔτι, σημαντικώ-
τεραι διὰ τὸν θρησκευτικὸν αὐτῶν ζῆλον ἦσαν αἱ
ἀδελφότητες τῶν Μετανοούντων, τοῦ Αἵματος
καὶ τοῦ Φωτός. Οἱ πρῶτοι παρηκολούθουν τὰς
λιτανείας γυμνόποδες καὶ φέροντες σταυρούς· οἱ
δεύτεροι ἐμαστιγοῦντο μέχρις αἱματώσεως· οἱ δὲ
τρίτοι ἤρακοντο κρατοῦντες ἀνημμένα κηρία.

Ἐν τῇ περιοδείᾳ τῆς Ἰσπανίας ἦν συνέγραψεν
ἡ κυρία Ὠλνὰ (1685) εὐρίσκομεν περίεργον
τῆς τελετῆς ταύτης περιγραφὴν. « Διδάσκαλοι,
λέγει, διδάσκουσι τοὺς μετανοοῦντας τὴν τέχνην
τοῦ βασιανίζειν τὸ σῶμα ὡς διδάσκεται ὁ χο-
ρὸς καὶ ἡ ξιφασκία. Οἱ μετανοοῦντες φοροῦσιν
εἶδος ἐσθῆτος εὐρείας πολυπτύχου ἐπὶ τῆς κεφα-
λῆς φέρουσι κορδύλην τρις ὑψηλοτέραν κώνου
σακχάρεως· ἐκ τῆς κορδύλης ταύτης κατέρχεται
τεμάχιον ὑφάσματος ὑπερκαλύπτει τὸ πρόσωπον
καὶ τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ σώματος καὶ ἐφ' οὗ,
κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν, εἰσὶν ἀνεωγμένοι δύο
ὄπαι· τὸ ἐσωκάρδιον αὐτῶν εἶνε ἀνοικτὸν ἐπὶ τῶν
ὤμων, τὰ δὲ ἀνοίγματα ταῦτα συνέχονται διὰ

πολλῶν ταινιῶν, συνήθους δώρου, ὅπερ οἱ μετανοοῦντες λαμβάνουσι παρὰ τῶν ἐρωμένων των.

Ὅπως τύχῳσι τοῦ κοινοῦ θαυμασμοῦ, οἱ βροχινοὶ αὐτῶν δὲν πρέπει νὰ κινηθῶσιν· ὁ καρπὸς καὶ ἡ χεὶρ μόνον πρέπει νὰ καταφέρωσι τὰς πληγὰς ἡρέμα, τὸ δ' ἐκ τῶν τραυμάτων ἐκρέον αἷμα δὲν πρέπει νὰ μολύνῃ τὰ ἐνδύματα αὐτῶν. Βαίνουσι μεμετρημένῳ βήματι διὰ τῶν ὁδῶν καὶ ἰστάμενοι ὑπὸ τὰ παράθυρα τῶν ἐρωμένων των μαστιγοῦνται ἀνηλεῶς. Ἡ κυρία θεᾶται τὴν θελκτικὴν ταύτην σκηνήν, ὅπισθεν τῶν παραθυροφύλλων της, ἐμψυχοῦσα διὰ νεύματος τὸν μετανοοῦντα ἢ ὑποδεικνύουσα εἰς αὐτὸν ὅτι μέλλει νὰ τὸν ἀνταμείψῃ διὰ τὴν εὐλικρινῆ ἐκείνην ἐρωτικὴν ἐκδήλωσιν. Ἄν ὁ μετανοῶν συναντήσῃ περικαλλῆ γυναικα, πλήττει ἑαυτὸν οὕτως ὥστε ν' ἀναπηδήσῃ ἐπ' αὐτὴν τὸ αἷμά του, τοῦτο δ' εἶνε ἔνδειξις μεγίστης φιλοφροσύνης, ἐφ' ἣ ἡ δέσποινα προθύμως καὶ εὐγνωμόνως εὐχαριστεῖ αὐτόν. »

Αἱ βάρβαροι αὐταὶ σκηναί, ἐν αἷς ἡ ἐρωτολογία συμμίσγεται πρὸς τοὺς θρησκευτικούς τύπους, εἶνε ἥττον ἄρα ἀνόητοι καὶ ἄγριοι τῆς τελετῆς τῶν μετανοοῦντων Περσῶν; Τοῦλάχιστον οἱ τελευταῖοι οὗτοι δὲν εἶνε οὔτε εὐγενεῖς οὐδὲ ἄρχοντες· δὲν φέρουσιν οὔτε λευκὰ χεῖρόκτια, οὔτε τρίχαπτα, οὐδὲ ταινίας· κατέχονται καθ' ὅλοκληρίαν ὑπὸ τῆς πίστεως αὐτῶν καὶ βασιλεύουσι τὸ σῶμά των ἄνευ οὐδενὸς πλαγίου σκοποῦ ἀκολασίας.

Καὶ σήμερον ἔτι ἡ πομπὴ τῆς Ἑβδομάδος τῶν Παθῶν ἐν Ἰσπανίᾳ ἠμοιάζει πολλαχῶς πρὸς τὴν τοῦ Μουχαρρέμ τῶν Περσῶν. Ἄλλως τε, κατὰ τὸν Πέρτην ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτήν, ἡ τελετὴ αὕτη ἀπὸ πεντήκοντα μόλις ἐτῶν εἰσαχθεῖσα παρὰ τοῖς Σιήταις πηγὴν αὐτῆς ἔχει τὸν Καύκασον.

(Revue Scientifique)

K.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ἡ πρώτη ἀρμενικὴ ἐφημερίς ἐξεδόθη ἐν ἔτει 1795, ἐν Καλκούττη, ὅπου ὑπῆρχε τότε θάλασσα ἀρμενικὴ παροικία. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν δύο ἐτῶν διεκόπη ἡ ἐκδοσίς της, διότι αἱ ταιαῦται ἐπιχειρήσεις κατὰ γενικὸν κανόνα ἐν τῇ πρώτῃ ἀρχῇ αὐτῶν δὲν ἐπιτυγχάνουσιν· ἄλλως δὲ ἡ ἐφημερίς ἐκείνη ἐγράφετο ἀποκλειστικῶς χάριν μόνων τῶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ οἰκούντων Ἀρμενίων.

Τὴν κυρίως ἀναγέννησιν καὶ διάπλασιν τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν ὀφείλουσιν οἱ Ἀρμένιοι εἰς τὸν διάσημον Μοχίτάρ, τὸν κατὰ τὴν δευτέραν πεντηκονταετηρίδα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος θεμελι-

ώσαντα ἐν Βενετίᾳ τὴν μονὴν τῶν Μεχιταριστῶν, ἥτις κατέστη τὸ κέντρον τῆς φιλολογικῆς ἐργασίας τῶν Ἀρμενίων. Ἐν ἔτει 1799 ἤρξαν οἱ Μεχιταρισταὶ τὴν ἐκδοσιν τοῦ *Taragroutioun*, ἥτοι Ἐπετηρίδος, ἐν νεοαρμενικῇ γλώσσῃ· ἡ Ἐπετηρίς αὕτη ἐξεδίδετο μέχρι τοῦ 1815. Ταύτη δὲ προσετέθη τῷ 1807 περιοδικὸν σύγγραμμα κατὰ τεύχη ἐν Βενετίᾳ ἐπίσης ἐκδιδόμενον. Μετὰ πέντε ἔτη ἴδρυσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν ἐφημερίδα *Buzartiaκὸν παρατηρητῆρ* (*Διτὰκ Βυζαρδιάρ*), ἧς ἡ ἐκδοσις διήρκεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Μετὰ τὰς ἐπανειλημμένας ταύτας ἀποπειράς, ὧν οὐδεμία φαίνεται ἐρρίζωσεν ἐν τῷ Ἀρμενικῷ λαῷ, ἐπῆλθε διακοπὴ ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς δημοσιογραφίας, διότι ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1838 οἱ Ἀρμένιοι οὐδεμίαν εἶχον ἐφημερίδα, ἢ τοῦλάχιστον οὐδεμίαν ἐφημερίδα, ἧς ἡ ἐκδοσις παρετάθη ἐπὶ ἔτη πολλά. Ἐν ἔτει δὲ 1838 Ἀμερικανοὶ διαμαρτυρούμενοι ἱεραπόστολοι ἐπεχείρησαν ἐν Σμύρνῃ τὴν ἐκδοσιν μηνιαίου περιοδικοῦ συγγράμματος, ἀπαρραλλάκτου πρὸς τὸ αὐτοχρόνως ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἐκδιδόμενον ἑλληνικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα, τὴν *Αποθήκην τῶν ὀφελμῶν γνώσεων*. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο περιεῖχεν ὕλην ποικίλην καὶ εἰκονογραφίαν, ἐπειδὴ ὅμως καθαρῶς διεφαίνοντο ἐν αὐτῷ αἱ προσηλυτιστικαὶ τάσεις τῶν ἐκδοτῶν, βαθμηδὸν ἔπαυσαν οἱ Ἀρμένιοι νὰ τὸ ἀναγνώσκωσιν καὶ οὕτω ἠναγκάσθησαν οἱ ἐκδοταὶ νὰ μὴ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1840 ἄρχεται ἡ περίοδος τῆς ἀδιαλείπτου προόδου τῆς Ἀρμενικῆς δημοσιογραφίας, διότι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐξεδόθη ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ Βαλθασαριᾶν ἡ *Ἀρσαλουῖς Ἀραρατιᾶν* (ἡ Ἠχώ τοῦ Ἀραράτ) ἥτις ἐκδίδεται μέχρι τοῦδε. Εἶναι δ' αὕτη σύγγραμμα περιοδικὸν εὐρὺ ἔχον πρόγραμμα, καὶ ταχέως ἐκτιμηθὲν ὑπὸ πάντων τῶν Ἀρμενίων, ἔχον δὲ τινὰ σπουδαιότητα ἰδίως διὰ τὰς πολυπληθεῖς ἐξ Ἰνδιῶν ἀλληλογραφίας. Ὁ Βαλθασαριᾶν εἰ καὶ πτωχός, συνετήρει ἰδίως ἀναλώμασι τὸ περιοδικὸν τοῦτο, πολλὰς ὑποστάς θυσίας, διότι οἱ συνδρομηταὶ αὐτοῦ οὐδέποτε ἦσαν πλείονες τῶν 600. Κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφημερίς εἰς τουρκικὴν γλῶσσαν, διὰ στοιχείων τοῦ ἀρμενικοῦ ἀλφαβήτου ἐκτυπούμενη, ἥτις ταχέως εὔρε πολλοὺς Τούρκους ἀναγνώστας, διότι ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀρμενικῶν χαρακτῆρων εἶναι πολλῶ ἐυκολωτέρα τῆς τῶν Τουρκικῶν. Νῦν δὲ ἐκτυποῦνται ἐν Κωνσταντινουπόλει τέσσαρα ἢ πέντε τουρκικὰ φύλλα διὰ στοιχείων τοῦ ἀρμενικοῦ ἀλφαβήτου. Ἐν ἔτει 1845 οἱ ἐν Βενετίᾳ Μεχιταρισταὶ ἴδρυσαν τὸ μηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα *Μπασμαβέπ* (Πολυγράφον) ἐκδιδόμενον μέχρι τοῦδε. Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ Ταγατιᾶν, ὀνομαστός Ἀρμένιος ποιη-